

USTA KALEM ERDOĞAN KARAYEL TÜRK MİZAHINI AVRUPA'YA DON QUICHOTTE'LA TANITTIYOR

Avrupa'daki mizah elçimiz

Çizgileriyle haksızlığa, ayrımcılığa, yabancı düşmanlığa, oy kaygısı ile yabancıları hedef gösteren politikacılara, hatta savaşçı karış, yani yel değirmenlerine karşı savaş açan ünlü karikatürist ve grafiker Erdoğan Karayel, Türk mizahını Avrupa'ya Don Quichotte'la tanıtıyor. Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Sanatlar Bölümü mezunu Karayel ile Türkiye'deki mizah dergileri, Almanya'daki yerel Türk basını ve iki ekonomik kriz, bir deprem dolu Türkiye - Almanya mekiği üzerine görüştük. Oğuz Aral'ın 'Gırgır' da yetiştirdiği, Türk karikatürünün gelişmesini sağlayan başarılı karikatüristlerden biri olan Erdoğan Karayel, Avrupalı Türk'ü olduğu kadar Avrupalıları, hatta dünyanın dört bir köşesindeki mizahseverleri karikatürleriyle hem güldürüyor, hem de düşündürüyor. Türkiye'de yaşadığı dönemde ülkenin en büyük mizah dergilerinde çizen, önde gelen reklam ajanslarında ise sanat yönetmenliği yapan "ithal sanatçı" Erdoğan Karayel yanında Sanço'su olmadığı halde Almanya'da değirmenlere karşı savaşıyor. Avrupa'nın tek Türkçe - Almanca mizah dergisi Don Quichotte'u her türlü maddi zorluğa rağmen mizahseverlerle buluşturan, bu arada sayısız uluslararası sergiye ve yarışmaya da damgasını vuran İstanbul sanatçı, Don Quichotte web sitesi ile ise geçtiğimiz günlerde "dünyanın en iyi karikatür websitesi" oylamasında Irancartoon'un ardından ikinci seçildi. Erdoğan Karayel Milliyet'in sorularını yanıtladı.

İşin Sigel

Stuttgart

İşte göç geçceği

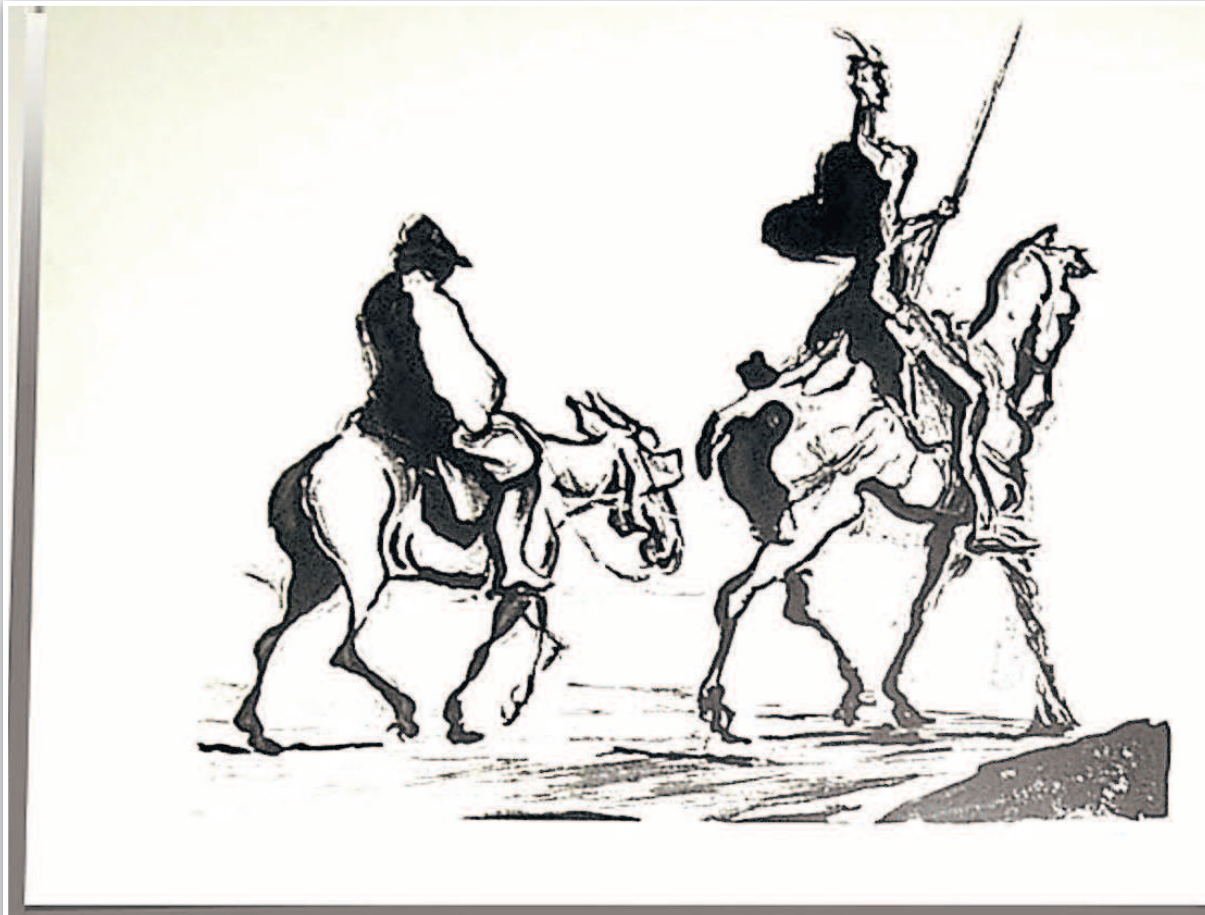
► Türkiye'deki Türkler'i güldürürken neden Almanya'ya geldiniz? Sizce Avrupalı Türk'ün daha mı fazla gülmeye ihtiyacı var?

Almanya'ya ilk geldiğim 1994 yılında dil bilmediğim için büyük güçlüklerle karşılaştım. Hayat mücadelesini bir ara "Dönerci tezgahında" sürdürdüm. Hayal kırıklıklarına rağmen yüreğimin bir kısmını İstanbul'a bir kısmını ise Almanya'ya ayırmaya devam ettim. Almanya'da çeşitli yerel Türk gazetelerinde de grafiker olarak çalıştım. Mizah ve karikatür sayfaları hazırladım. Almanya'nın ilk Türkçe Almanca mizah dergileri Güllü Güllü ve Hallo'yu hazırlayan ekiple de yer aldım. Yerel Türk gazeteleri o dönemde emekleme döneminde olduğundan sanatçı olarak yapabileceğim çok şey olmasın rağmen pek fazla katkımlı olamadım. İlk Almanya macerama kısa sürede nokta koydum ve Türkiye'ye döndüm. Çeşitli ajanslarda sanat yönetmenliği yaptıktan sonra Türkiye'nin önde gelen birkaç önemli ismi ile birlikte Şövalye Reklam Tanıtım Ajansı'ni kurduk. Kurduğumuzun sabahı işte o büyük deprem oldu. Bu, sanki bize ilk uyarıydı. Ardından 2001'de o ünlü ekonomik kriz patlak verdi. Bir sabah kalktığımda cebimdeki paranın yarısının yok olduğunu gördüm. Şirketi de 3 ay içinde kapatmak zorunda kaldık. Tam bu dönemde Mannheim'daki bir matbaadan teklif geldi ve 2. Almanya dönemim başladı. Buraya resmen göçüp de geldim. Ben göçmen bir sanatçıyım. Beni buralara mizahıtan çok iki ekonomik kriz, bir deprem getirdi desek yanlış olmaz.

Hans ve Hasan bandı

► Türkiye'nin en büyük mizah dergilerinde ve reklam ajanslarında çalıştıktan sonra Almanya'da sil baştan yaşamak sizde ve sanatınızda ne gibi izler bıraktı?

Almanya'da bir sanatçı olarak hayal kırıklıkları yaşadım. Basın-yayın dünyasını ve reklam sektörünü ilk deneyimimden dolayı gayet iyi tanyordum. Değişebileceğine ilişkin umutlarım tükenmemişti ve sanki yarım kalan bir hesabı kapatmak için tekrar bu dünyaya giriverdim. Almanya'daki yerel Türk basınının en büyük sorunlarından biri, hemen hemen hiçbirinin gazeteci kökenli olmaması. El yordamıyla sayfa düzenleri yapılan, grafik eğitimi almamış pc kullanıcılarının elindeki sayfalar tam bir curcuna olarak karşınıza çıkıyor. Son beş yıldır katkıda bulunduğum Türk yerel gazetelerinde bazılarında bırakabildiğim grafik ve estetik tat halen olabildiğince sürmekte. Ancak hastalıklı hep aynı: Çokça resim ve tıksız tepiş bir sayfa düzeni. Türk gazeteleri reklam sektöründe yanlış duruş sergiliyorum kanımca. Örneğin büyük günlük gazetelerde ayrı ayrı birimler varken, ekip bilinci olmayan yerel gazetelerde ise tek kişi neredeyse üç kişinin işini yapıyor. Yani, sayfa yapıyor, haber yapıyor, fotoğraf çekiyor ve reklam topluyor. Hatta tahsilat bile yapıyor. Sanıyorum bu tür bir sistemi sadece bizim Türk yerel basınında görebilmek olası. Yine de tüm bu eksikliklere ve yanlış yapılmaya rağmen okuma alışkanlığı olmayan bir toplum kesimine düzenli periyodlarla sunulmaları ise gerçekten büyük başarı! Tüm bunlara rağmen hafife alınmayacak önemli etkileri de var. Özellikle yabancı düşmanlığa, ayrımcılığa ve önyargılara karşı Türk yerel gazeteleri adeta Türk toplumunun bir kalkını. Öte yandan yerel ga-

Dünyaca ünlü karikatürist Oğuz Aral'ın yetiştirdiği **Erdoğan Karayel**, şimdi Türk mizahını Avrupa'ya Türkçe - Almanca mizah dergisi **Don Quichotte**'la tanıtıyor. Karayel, Almanya'da yeterince destek görememekten yakınıyor...

zetelere oranla ellerinde birçok olanak bulunan, merkezi İstanbul'da olan büyük ulusal gazetelerin işlevselliği konusunda gözle görülür olumsuzluklar var. Bu tür gazeteler gelişen ve değişen koşullarda çehresini ve dilini değiştirmek zorunda kanımca. Tahminim, bir süre daha Almanca yayına geçemedikleri takdirde, çok geçmeden buraya yaşayan Türk gençleri Almanca olarak kendi gazete ve dergilerini yayınlayacaklar sanki Almanya'daki çalışmalar ve gözlemlerim bir de Türk Alman ilişkilerine mizahi bir açıdan yaklaşımım Hans ve Hasan bandının doğmasına neden oldu.

Sanatçı ve yaratıcılık

► Almanya macerası ne zaman ve nasıl başladı?

1986 yılında HB sigaralarının Meksika "Olimpiyatları Türkiye" kampanyasını İstanbul'da Pen Ajans üstlenmişti ve ben ajansın sanat yönetmeniydim. Ajans, B.A.T. şirketi tarafından Hamburg'da yapılan reklamları pek tutmadı ve Türkiye'ye özgü olması istedi. Aldığımız bu briefing doğrultusunda benim yönetimimde bir kampanya hazırladık ve çok başarılı bir sonuç aldık. Bunun üzerine B.A.T. (British&American Tobacco) şirketi beni ödüllendirmek istedi ve 9 günlük bir program oluşturup beni Hamburg'a davet ettiler. Bu süre içinde Hamburg'da tanınmış birçok reklam ajansını, matbaayı ve fotoğraf stüdyolarını gezdik. Almanya'nın reklamcılık ve grafik konusunda bizden çok daha ileride olduğunu gözlemledim. Gezdiğimiz ajanslardan birinden de iş teklifi geldi. Ancak askerliğimi yapmadığımdan dolayı bu teklifi değerlendiremedim. Ve bu şanssızlık hep içimde ukde kaldı. Aradan yıllar geçip te tekrar Almanya konusu gündeme gelince (üstelik, Türkiye'nin 3. büyük reklam ajansı Yorum'da sanat yönetmenliği yaparken) herşeyi yüzüstü bırakıp Almanya'ya geldim. Daha ilk aylarda bu kararım burunundan gelmeye başladı. Avrupa'nın göbeğinde yaşayan Türkler'de reklam bilincinin gelişmiş olduğunu görmek bende şaşkınlık ve hayal kırıklığı yarattı. Buna rağmen birçok şeyi tek başıma değiştirebileceğimi düşündüm. Kendime aşırı güveniyordum. Yanıldığıma ise bir yıl sonra, kendimi döner tezgahında bulunca anladım. Ancak sanatçının yaratıcılığı dönör tezgahında bile kullanabileceğini öğrendim zamanla. Dönercilik, bana Alman-Türk toplumu arasındaki ilişkileri ele alan Hans & Hans karikatür albümümü yaratmamda büyük ilham aynığı oldu. Almanlar'ı birebir yakından tanıma fırsatım oldu ve Hans ile Hasan'ı buluşturan çizgiyi doğdu. Ben Hasan'dım onlar da Hans. İşte bu çizgi-bant önce Milliyet'te yayınlandı, ardından albüme

Cumhuriyet Yürüyüşü...

dönüştü. O dönemlerde Alman basını da Hans ve Hasan'a geniş yer ayırdı sayfalarında. ► "Hans ve Hasan" karikatür bandı ile Türkleri ve Almanlar'ı mizaha buluşturan ilk Türk karikatürist özelliğini de taşıyorsunuz. Hans ve Hasan'ı ulusal basına çizgi-roman olarak taşıyarak bir ilke daha imza attınız. İlkere Don Quichotte mizah dergisini yayınlayarak devam ettiniz. İlkere devam mı? Evet. Hedefim "ithal Türk karikatürçüler günün birinde tükenecği için" Almanyalı Türk karikatüristler yetiştirip, ekibime katmak. Son günlerde çok önemli bir proje hazırlıyordum. Avrupa Birliği fonundan hem Don Quichotte'un yayını sürdürülebilmesi hem de son kuşak Türkler'e bir karikatür okulu açmak için yararlanma yolu açmaya çalışıyorum. Don Quichotte'un Arkadaşları adlı yarımda derneği de bu amaçla kuruldu.

11 Eylül'ün etkisi

► 5 karikatür albümünüz yayınlandı. 38 uluslararası ödül aldınız. Türk karikatürünü "Avrupa Birliği'ne tanıtabilmek" için yoğun çaba sarf ederek, Avrupa'da Güllü Güllü ve Hallo ile başlayan bayrak yarışını Don Quichotte ile sürdürüyorsunuz. Don Quichotte mizah dergisi olarak neden ikinci defa "Göç" konulu Uluslararası Karikatür Yarışması düzenlemeyi gerekli gördünüz? Gelişmiş ülkelere yönelik göç akını, küresel bir kriz sinyalleri veriyor. Bir tarafta ekmeç parası yüzünden göç etmek zorunda kalanlar, diğer tarafta bu insanlar üzerinden ekonomilerini güçlendirmeye devam eden ülkeler. 11 Eylül sonrası yabancıların yaşadıkları ülkelerdeki konumları gittikçe zorlaşıyor, ağırlaşıyor. Entegre olmaya çalışan göçmenlere yönelik bazı politikaların asimilasyon dayatmaları ise yabancıların durumunu daha bir güçleştiriyor şüphesiz. İşte tüm bunlardan yola çıkarak ikinci bir göç sergisinin zamanı diye düşündüm.

► Avrupa'da Türkçe Almanca mizah dergisi yayınlamak çok da kolay olmasa gerek. Finans sorunu nasıl çözümlediniz?

Ulm kentinde yarım kalan çizgi maceramı Stuttgart'ta devam ettirmek istedim. İşte Don Quichotte böyle doğdu. Başta amacım Türk mizahını Almanlar'a, Alman mizahını ise Türkler'e tanıtmaktı. Maddi yetersizlikler nedeniyle aylık olarak düzenli yayınlanmakta zorlanan mizah dergimiz finansal sorunlar nedeniyle sanal ortama taşındı. Bu taşınma ise büyük bir başarıya da beraberinde getirdi. İnternet ortamında dergimiz sürpriz bir şekilde uluslararası bir boyut kazandı. Mali sıkıntımızın en büyük nedenlerinden biri ise Almanya'da toplumsal yaşama da yabancı ekonomik kriz oldu. Sponsor olmaksızın, sadece ilanlarla tüm giderlerini karşılayabilmeyi umduğumuz Don Quichotte bir buçuk yıllık bir inattan sonra internete taşındı. Son bir yılda 5 uluslararası sergi (Nazım Hikmet, Kuş Gribi, Bir Zamanlar New Orleans, Hz. Muhammet karikatürlerine tepki karikatürleri, Hrant Dink, Savaş Hayır) ve 2 uluslararası (AB yolunda Türkiye, Göç) yarışma dü-

zenledik. Sitemiz bu arada Irancartoon ve Syriacartoon'un düzenlediği "Dünyanın en iyi üç karikatür websitesi" oylamasında İran'ın ardından ikinci oldu

Destek gelmiyor

► Avrupa'nın tek Türk mizah dergisine hiç kimse sahip çıkmadı mı demek istiyorsunuz?

Don Quichotte'un Türk ve Alman toplumlarını mizah yoluyla buluşturması ve entegrasyonu katkısının, önünde sonunda meyvalarını vereceğine inanırım tam. Bugünlerde AP milletvekili Cem Özdemir ve ekibinin de katkısıyla Don Quichotte'a Avrupa Birliği fonundan destek arayışı içindeyiz. Dergimiz sayısız ödül kazanıp, uluslararası sergi ve yarışma düzenlemelerine, Türk-Alman basınında çalışmalarının büyük katkı bulmasına rağmen Avrupa'daki Türk işadamlarından, kurum ve kuruluşlarından nerdeyse hiç destek gelmedi. Biz sadece güldürmeyi değil, düşündürmeyi de hedefliyoruz. "Gülen düşünce"yi yani. Biz Almanya'daki Türkler ağılanacak halimize gülmüyoruz açıkçası. Bize de bu anlamda yapacak fazla bir şey kalmıyor. Eğer Gırgır, Hıbrı, Leman, Penguen gibi olsaydık çoktan paralı satışa geçerdik. Bizim mizah anlayışımız evrensel, onlarınki ulusal. Bizde konuşma balonları yok, salt çizgiye dayanıyor. Üstelik, sulu mizah yapıyoruz, esprileri kurutup, çizgiye dönüştürüyoruz. Don Quichotte'a yönelik ilgisizlik konusunda Türk işadamlarına kırgımlım. Bu onların ayıbı. Almanya'da ne Türk, ne yabancı, ne de Alman karikatüristlere pek sahip çıkılmıyor kanımca. Sahip çıktığında ise bu kez de sponsora bağımlılık doğuyor ve sanatçı özgür olamıyor. Bakın örneğin; Fatih Akın. Eminim sponsor dayatmaları olmasa çok daha başarılı çalışmalar ortaya koyabilirdi.

► Avrupa'da Türk mizahçı yetişiyor mu?

Almanya'da ithal Türk karikatürçüler var. Türk toplumunun yakın gelecekte ise kendi karikatüristlerini yaratacağına inanıyorum. İşte bu nedenle mutlaka bir karikatür okulu açmak gerekiyor. Çünkü biliyoruz ki; karikatürün dili evrensel, bu nedenle çabuk öğrenilir diye düşünüyorum. Ve, nüfusunun büyük bir bölümü yaşlı olan Almanya'da Türk gençlerinin söyleyecek coook sözü olduğuna inanıyorum.

5 karikatür albümü yayınlanan, 38 uluslararası ödül alan sanatçı, Don Quichotte mizah dergisi ile Türk karikatürünü "Avrupa Birliği'ne tanıtabilmek" için yoğun çaba sarf ediyor.

